

Εικόνα 1: Ο Καραϊσκάκης στη μάχη της Αράχωβας.

Η μάχη της Αράχωβας

της Σοφίας Μουταφτοή, μαθήτριας Α' γυμνασίου

Η μάχη της Αράχωβας ήταν πολεμική εμπλοκή της Επανάστασης του '21 κατά την οποία οι Έλληνες επαναστάτες με αρχηγό το Γεώργιο Καραϊσκάκη πέτυχαν μεγάλη νίκη επί των Τούρκων του Μουσταφάμπεη. Έλαβε χώρα μεταξύ 18 και 24 Νοεμβρίου του 1826, στην Αράχωβα της Βοιωτίας.

Μετά την πτώση του Μεσολογγίου (Απρίλιος του 1826) και τις νίκες του Κιουταχή στη Στερεά Ελλάδα, φαινόταν ότι η Επανάσταση κινδύνευε σοβαρά να αποτύχει. Χιλιάδες αγωνιστές κατέφυγαν στην Αθήνα και οχυρώθηκαν στην Ακρόπολη. Οι Τούρκοι άρχισαν την

πολιορκία. Ο Καραϊσκάκης τότε αποφάσισε να κινηθεί για αντιπερισπασμό προς την Ρούμελη και ταυτόχρονα να ανακόψει τον ανεφοδιασμό των Τούρκων από τον βορρά.

Στις 25 Οκτωβρίου, ο Καραϊσκάκης αναχώρησε για Ρούμελη με 3.000 άντρες από τους καλύτερους μαχητές που διέθετε η Ελλάδα, πολλοί από τους οποίους είχαν λάβει μέρος στην ηρωική έξοδο του Μεσολογγίου. Στις 27 Οκτωβρίου έφθασε στη Δομβραίνα, αλλά ύστερα από προδοσία οι Τούρκοι έμαθαν την παρουσία του στην περιοχή. Ο τουρκικός στρατός ενισχύθηκε με δυνάμεις από άλλες πόλεις και την αρχηγία ανέλαβε ο Αλβανός Μουσταφά Μπέη, που ήλθε από τη Λιβαδειά. Οι Τούρκοι ταμπουρώθηκαν στους πύργους του χωριού και οι μάχες που έδωσε εναντίον τους (27 και 28 Οκτωβρίου, 3 και 12 Νοεμβρίου) ήταν αμφίροπες. Ο Καραϊσκάκης έκρινε ότι οι πύργοι της Δομβραίνας δεν είχαν σπουδαία στρατηγική σημασία κι έχανε πολύτιμο χρόνο με την παράταση της πολιορκίας τους. Έτσι, αποφάσισε να κινηθεί νοτιότερα, και στις 17 Νοεμβρίου στρατοπέδευσε στο Δίστομο.

Εικόνα 2: Ο Ανδρέας Ζαΐμης (αριστερά) το 1826, μετά τα δραματικά γεγονότα του Μεσολογγίου, ανέλαβε την ευθύνη της διακυβέρνησης και της συνέχισης του Αγώνα. Παραμέρισε τις διαφορές του με τον Καραϊσκάκη (δεξιά) και του ανέθεσε την αρχιστρατηγία της Ρούμελης.

Ο Μουσταφά Μπέης για να τον εμποδίσει κίνησε από τη Λιβαδειά για να καταλάβει την Αράχωβα. Τον συνόδευσαν ο αδελφός του Καρυοφίλ Μπέης, 2.000 Τουρκαλβανοί πεζοί και 200 ιππείς που του έστειλε για βοήθεια ο Κιουταχής υπό τον Κεχαγιά Μπέη, κι άλλοι σημαντικοί μπέηδες. Αν κατόρθωνε να κυριεύσει την Αράχωβα, θα μπορούσε να βοηθήσει τους πολιορκημένους Τούρκους των Σαλώνων (Άμφισσας) αλλά και να «χτυπήσει» τους Έλληνες στο Δίστομο. Οι Τουρκαλβανοί διανυκτέρευσαν στο μοναστήρι της Ιερουσαλήμ, πάνω από τη Δαύλεια. Ένας διάκονος που γνώριζε αλβανικά, άκουσε τον Μουσταφάμπεη να λέει ότι την άλλη μέρα θα έφταναν στην Αράχωβα και ενημέρωσε τον ηγούμενο της μονής. Ο ηγούμενος ειδοποίησε τον Καραϊσκάκη, ο οποίος κινήθηκε αστραπιαία.

Εικόνα 3: Γρίβας Αλέξης ή Γαρδικιώτης (1803 - 1855). Αγωνιστής του 1821, γιος του Δράκου Γρίβα. Ελαιογραφία (Αθήνα, Εθνικό Ιστορικό Μουσείο).

Το βράδυ της 17ης Νοεμβρίου, ο Καραϊσκάκης έστειλε το Γαρδικιώτη Γρίβα και το Γεώργιο Βάγια με 500 άντρες να οχυρώσουν την εκκλησία του Αγίου Γεωργίου μέσα στην Αράχωβα και στις 18 Νοεμβρίου, τον Ιωάννη Δυοβουνιώτη με 400 άντρες να κλείσουν το πέρασμα προς τα Σάλωνα. Ακόμα ζήτησε απ' όλους τους οπλαρχηγούς της περιοχής να σπεύσουν στην Αράχωβα. Το μήνυμα έλαβαν ο Γεώργιος Δυοβουνιώτης που βρισκόταν στους Δελφούς αλλά και οι πολιορκητές των Σαλώνων. Το σχέδιο του Καραϊσκάκη, ήταν ευφυές. Τοποθέτησε σκοπιές (καραούλια) σε διάφορα σημεία για να πληροφορείται κάθε κίνηση του εχθρού και απέκλεισε αθόρυβα τους εχθρούς του στην Αράχωβα. Σχεδιάζε, να σχηματίσει γύρω τους κλοιό για να τους

Εικόνα 4: Γεώργιος Δυοβουνιώτης

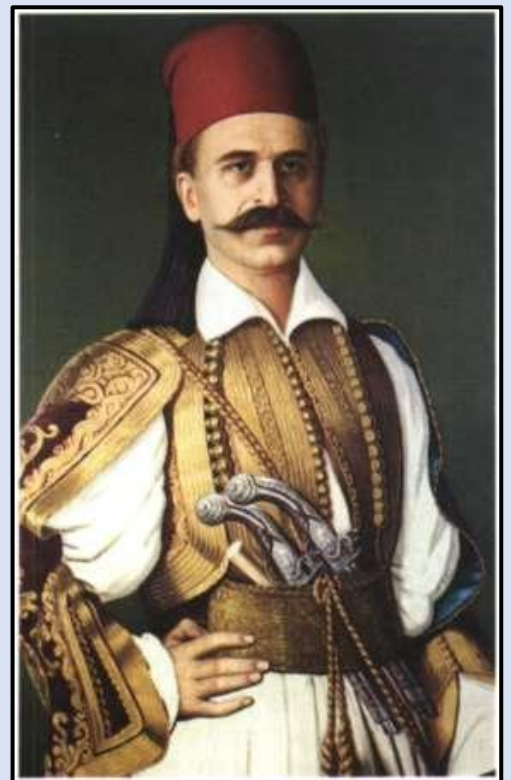
Εικόνα 5: Χατζηπέτρου (ή Χατζηπέτρος), Χριστόδουλος (Βετερνικό Τρικάλων, 1799 - Αθήνα, 1869). Φιλικός, οπλαρχηγός της Επανάστασης.

«χτυπά» απ' όλες τις μεριές. Ο κλοιός που σχημάτισε γύρω τους αποδείχτηκε ασφυκτικός.

Οι Τουρκαλβανοί κινήθηκαν προς την Αράχωβα από δύο κατευθύνσεις. Το πεζικό, προχώρησε από μια στενή οδό που συνδέει τη μονή της Ιερουσαλήμ με την κωμόπολη. Το ιππικό, προχώρησε μέσα απ' το Ζεμενό, απ' όπου διέρχεται η Σχιστή Οδός της αρχαιότητας. Μόλις ο Καραϊσκάκης πληροφορήθηκε την πορεία τους, έστειλε τον Χριστόδουλο Χατζηπέτρο για να τους φράξει τον δρόμο απ' τα ανατολικά προς το Ζεμενό. Για 3 ώρες περίπου Έλληνες και Τουρκαλβανοί συγκρούονταν στην Αράχωβα. Υποχωρώντας προς τα δυτικά οι τελευταίοι, έπεσαν πάνω στους άνδρες των Δυοβουνιώτη, Πανουργιά και Γιαννούση. Το ευφυές σχέδιο του Καραϊσκάκη να περικυκλώσει τους εχθρούς, είχε στεφθεί με απόλυτη επιτυχία.

Μοναδική διέξοδος των Τουρκαλβανών, ήταν ο δρόμος προς τον Παρνασσό.

Έτσι, ο Μουσταφά μπέης εγκατέστησε τις δυνάμεις του σε δύο υψώματα κοντά στην Αράχωβα και καθώς ο Καραϊσκάκης πλησίαζε προς την κωμόπολη, έστειλε εναντίον του 500 άνδρες. Παράλληλα, διέταξε 50 ιππείς, να προωθηθούν στο ύψωμα Καϋμένος Σταυρός, ανατολικά της Αράχωβας, για να παρακολουθεί και ν' αναφέρει τις κινήσεις των ανδρών του Καραϊσκάκη. Ο Καραϊσκάκης πλησιάζοντας προς την Αράχωβα, έστειλε 300 άνδρες με επικεφαλής τους Γιώτη Δαγκλή, Διαμάντη Ζέρβα και Χριστόφορο Περραιβό να καταλάβουν τα υψώματα της διάβασης Ζερβοσπηλιές, στην οδό πηγές Μάνας – Αράχωβα, ενώ ο ίδιος θα έκανε επίθεση κατά

Εικόνα 6: Δαγκλής Γιώτης (Σούλι, 1787 - Ναύπακτος, 1829). Οπλαρχηγός των Σουλιωτών, αγωνιστής του 1821, γιος του Γεωργίου ή Γκόγκα Δαγκλή.

μέτωπο, με σκοπό να εξοντώσει τους εχθρούς που είχαν μείνει στην Αράχωβα.

Οι άνδρες του Καραϊσκάκη, έδιωξαν τους 50 ιππείς από το ύψωμα Καϊμένος Σταυρός και τους ανάγκασαν να καταφύγουν στην οχυρωμένη τοποθεσία του Μουσταφάμπεη. Καθώς προχωρούσαν όμως οι Έλληνες, δέχτηκαν επίθεση από 500 Τουρκαλβανούς και μέσα σε 15 λεπτά διασκορπίστηκαν. Την κατάσταση έσωσε η παρέμβαση των Σουλιωτών, με επικεφαλής τους οπλαρχηγούς Γεώργιο Ζήκου Τζαβέλα και Γιαννούση Πανομάρα, που συγκράτησαν την ορμητική επίθεση των Τουρκαλβανών και τους έτρεψαν σε φυγή, σκοτώνοντας μάλιστα τον αρχηγό τους Οσμάν Αγά. Αλλά και οι Λαγκλής, Ζέρβας και Περραιβός, επιτέθηκαν εναντίον των ανδρών του Μουσταφάμπεη, αναγκάζοντάς τους να συμπτυχθούν. Αμέσως μετά, ο Καραϊσκάκης με τους άνδρες του μπήκε στην Αράχωβα και εγκατέστησε το στρατηγείο του στην εκκλησία του Αγίου Γεωργίου. Μετά από μια θερμή προσευχή, διέταξε τη βελτίωση των θέσεων μάχης και τον αποκλεισμό κάθε δυνατότητας διαφυγής των εχθρών.

Εικόνα 7: Διαμάντης Ζέρβας, ελαιογραφία σε μουσαμά του Ι. Κάσκαρη, Ναύπλιο, 1844.

Εκείνες τις ώρες, οι Έλληνες βρήκαν κι έναν απρόσμενο σύμμαχο. Μια σφοδρή κακοκαιρία! Ο πολύ καλός καιρός που επικρατούσε ως τότε, μετατράπηκε σε χιονιά! Οι Τουρκαλβανοί αποκλεισμένοι, πέρασαν την παγερή νύχτα τρέμοντας από το κρύο και έχοντας ν' αντιμετωπίσουν τις σφοδρές χιονοπτώσεις. Αντίθετα, οι άντρες του Καραϊσκάκη είχαν το προνόμιο κατά τη διάρκεια της νύχτας να μπαίνουν στα αραχωβίτικα σπίτια για να ξεκουράζονται και να ζεσταίνονται στα τζάκια. Οι Τούρκοι δεν προσπάθησαν να διαφύγουν, επειδή περίμεναν ότι ο Κιουταχής δεν θα τους άφηνε στο έλεος των Ελλήνων και θα έστελνε βοήθεια. Οι ενιοχύσεις στάλθηκαν με επικεφαλής τον Αβδουλάχ μπέη, αλλά έπεσαν σε μια ακόμα ενέδρα του Καραϊσκάκη στη διάβαση του Ζεμενού. Η

δύναμη των 1.500 Τουρκαλβανών και Τουρκομακεδόνων κατατροπώθηκε από τους 300 Σουλιώτες του Διαμάντη Ζέρβα και του Λάμπρου Ζάρμπα. Στην κυριολεξία οι Σουλιώτες κατέσφαξαν τις ενισχύσεις του Κιουταχή. 100 νεκροί και 80 υποζύγια με τρόφιμα και πυρομαχικά, που έπεσαν σε ελληνικά χέρια, ήταν οι απώλειες των Τούρκων. Οι υπόλοιποι, τράπηκαν σε άτακτη φυγή. Μόλις πληροφορήθηκε αυτή την εξέλιξη ο Μουσταφά μπέης, ζήτησε να συνθηκολογήσει.

Εικόνα 8: Μάχη Ράχωβας, περιγραφή Μακρυγιάννη, απεικόνιση Π. Ζωγράφου.

Ο Καραϊσκάκης δέχθηκε να τους αφήσει ελεύθερους, με την προϋπόθεση ότι θα του παρέδιδαν τον οπλισμό, τα χρήματα, τα ζώα και τα πράγματα που είχαν μαζί τους, όπως επίσης τα Σάλωνα και τη Λιβαδειά. Οι όροι αυτοί απορρίφθηκαν από τον Μουσταφάμπεη και τον Κεχαγιάμπεη, κυρίως επειδή φοβούνταν τον Κιουταχή. Ο Μουσταφάμπέης για να ενθαρρύνει κι αυτός τους στρατιώτες του συμμετείχε στις ανταλλαγές πυρών πυροβολώντας ο ίδιος. Σε ένα τέτοιο επεισόδιο τραυματίστηκε θανάσιμα στο κεφάλι. Κατά μία εκδοχή αυτός που τον

πυροβόλησε ήταν ο Αραχωβίτης αγωνιστής Στεργίου ή Στέργιος. Πριν πεθάνει ο Μουσταφά μπέης φέρεται να ζήτησε από τον αδερφό του να του κόψει το κεφάλι, γιατί όπως πίστευε αυτό θα το έκαναν οι Έλληνες για εκδίκηση. Πράγματι όταν ξεψύχησε τον αποκεφάλισαν οι δικοί του. Οι Τουρκαλβανοί απέκρουσαν το θάνατό του και προσπάθησαν να διαπραγματευτούν με τους Έλληνες, χωρίς όμως αποτέλεσμα. Την 24η Νοεμβρίου σημειώθηκε μεγάλη χιονόπτωση. Το μεσημέρι οι απελπισμένοι Τούρκοι βγήκαν από τα ταμπούρια τους και με τα γιαταγάνια στο χέρι, κατευθύνθηκαν προς τις κορυφές του Παρνασσού για να σωθούν.

Και πάλι όμως οι διαπραγματεύσεις δεν προχωρούσαν, καθώς οι Έλληνες ζητούσαν και την παράδοση των Σαλώνων και της Λιβαδειάς. Γύρω στις 01.00, ο καιρός επιδεινώθηκε περισσότερο. Φυσούσαν παγωμένοι άνεμοι και χιόνιζε ασταμάτητα. Περίπου στις 04.00, ενώ οι περισσότεροι Έλληνες ζεστάνονταν στα σπίτια της Αράχωβας, 700 Γκέκηδες, χωρίς να ενημερώσουν τους υπόλοιπους, ξεκίνησαν να φεύγουν άτακτα, προκαλώντας σύγχυση και ταραχή στο στρατόπεδο των Τουρκαλβανών. Βλέποντας όλα αυτά, οι Έλληνες άρχισαν να καταδιώκουν με μανία τους φυγάδες. Το μπαρούτι τους είχε βραχεί από το χιόνι και είχε αχρηστεύσει τα όπλα τους, έτσι άρχισαν να τους

Εικόνα 9: Ο Γεώργιος Καραϊσκάκης.

κυνηγούν και να τους σφάζουν με γιαταγάνια και μαχαίρια. Η καταδίωξη εξελίχθηκε σε σφαγή, που ολοκληρώθηκε τα μεσάνυχτα. Από τους Τούρκους διασώθηκαν μόνο 150, οι οποίοι βρήκαν καταφύγιο στη Μονή Ιερουσαλήμ. Οι φονευθέντες Τούρκοι εκείνη την ημέρα ήταν περίπου 600 ενώ πολλοί συνελήφθησαν. Αλλά και από αυτούς οι περισσότεροι πέθαναν από κρουπαγήματα. Οι συνολικές απώλειες στο ελληνικό στρατόπεδο ήταν συγκριτικά πολύ μικρότερες: λιγότεροι από 20 νεκροί και περίπου 50 τραυματίες. Οι Έλληνες κυρίευσαν 23 σημαίες, όλες τις αποσκευές και τα ζώα.

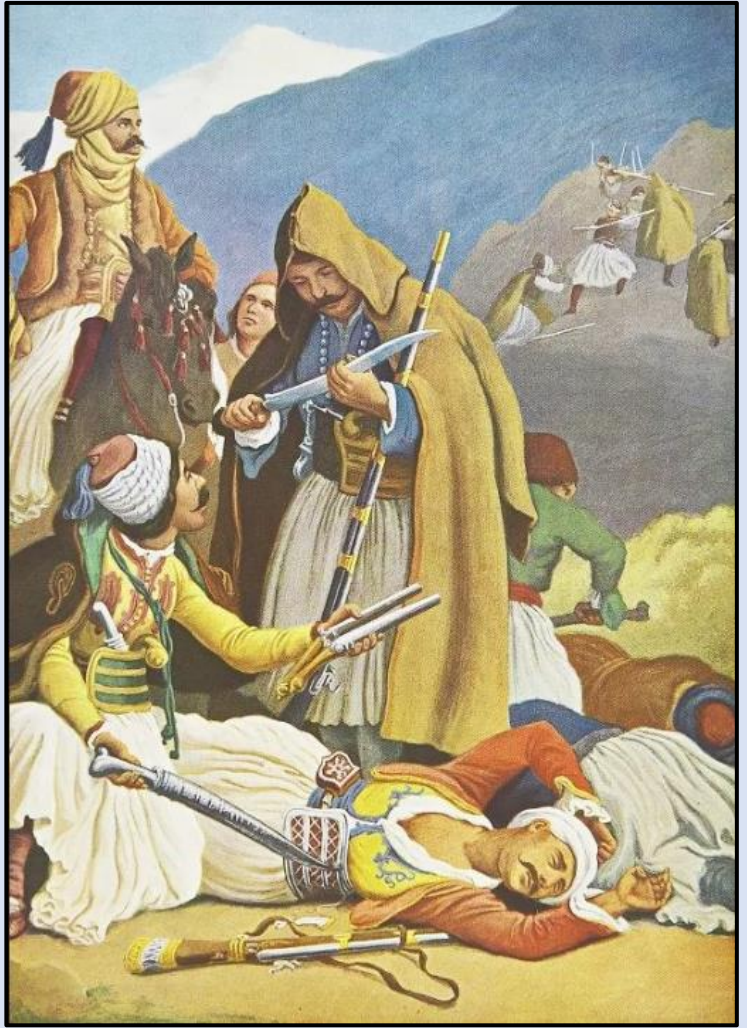
Εικόνα 10: Νικηταράς ο Τουρκοφάγος.

Την επομένη της μάχης, οι Έλληνες έστησαν σε έναν λόφο ορατό από το Μαντείο των Δελφών, πυραμίδα με 300 κεφάλια σκοτωμένων Τουρκαλβανών, παίρνοντας κατά κάποιον τρόπο εκδίκηση για την αντίστοιχη πράξη του Κιουταχή, μετά την έξοδο του Μεσολογγίου. Στη βάση τοποθέτησαν μία πινακίδα που έγραφε: “Τρόπαιον των Ελλήνων κατά των βαρβάρων Οθωμανών, ανεγερθέν κατά το 1826 έτος, Νοεμβρίου 24 εν Αράχωβα”. Ταυτόχρονα, έστειλαν στην κυβέρνηση στην Αίγινα τα κεφάλια του Μουσταφά μπέη και του Κεχαγιά μπέη, καθώς και 12 αιχμάλωτους Τούρκους και Τουρκαλβανούς αξιωματικούς. Ο Σπηλιάδης διέσωσε τα ονόματα περίπου 100 Ελλήνων οπλαρχηγών που έλαβαν μέρος στη μάχη εκτός του Καραϊσκάκη, απ’ τα οποία ξεχωρίζουν αυτά των Β. Μπούσγου, Σπυρομήλιου, Νικηταρά, Χατζή-Μιχάλη Νταλιάνη, Γ. Δυοβουνιώτη, Δημ. Μακρή, Λάμπρου Βεϊκου, Κ. Τζαβέλα, Μήτρου Βάγια, Χρ. Περραιβού, Αν. Χορμόδα, Δημοτσέλιου κ.α.

Για τους Τουρκαλβανούς η ανάμνηση της μάχης της Αράχωβας και η καταδίωξη που ακολούθησε ήταν οδυνηρή για πολλά χρόνια.

Παροιμιώδης έμεινε στους Αλβανούς η φράση, που έλεγαν για κάποιον, όταν έφευγε βιαστικά: “Που φεύγεις μωρέ, ωσάν να σε κυνηγά ο Καραϊσκάκης;” Αλλά και στις μεταξύ τους συμπλοκές οι Αλβανοί φώναζαν: “Στάσου, στάσου να ιδείς μια φορά τουφέκι του Καραϊσκάκη”.

Στη μάχη της Αράχωβας βρέθηκαν αντιμέτωποι οι πιο έμπειροι αξιωματικοί των Τούρκων και οι Έλληνες καπεταναίοι, που τους ένωσε και οδήγησε στο θρίαμβο ο Γ. Καραϊσκάκης. Η νίκη στην Αράχωβα αναζωπύρωσε την επανάσταση στη Ρούμελη, που βρισκόταν σε κρίσιμο σημείο εξαιτίας των επιχειρήσεων του Κιουταχή και αναπτέρωσε το ηθικό των πολιορκημένων Ελλήνων της Ακρόπολης της Αθήνας.

Εικόνα 11: Η νίκη της Αράχωβας. Ο γερμανός ζωγράφος Peter Von Hess φιλοτέχνησε κατά το διάστημα 1827-1834, 40 λιθογραφίες με θέματα από την Ελληνική Επανάσταση μετά από ανάθεση από τον φιλέλληνα βασιλιά της Βαυαρίας Λουδοβίκο, πατέρα του Όθωνα .

ΠΗΓΕΣ:

https://el.wikipedia.org/wiki/Μάχη_της_Αράχωβας

<https://www.sansimera.gr/articles/1190>

<https://www.protothema.gr/stories/article/732934/i-mahi-tis-arahovas-mia-apo-tis-megaluteres-ellinikes-nikes/>

<https://galanoleykoblog.wordpress.com/2015/11/18/μάχη-αράχωβας-18-24-νοεμβρίου-1826/>

<https://www.greekencyclopedia.com/>

<https://www.mixanitouxronou.gr/i-machi-tis-arachovas-to-eyfyes-schedio-toy-karaiskaki-kai-i-pagida-thanatoy-poy-estise-ston-stratotoy-kioytachi/>

<https://www.stereanews.gr/2019/11/h-maxh-thw-araxwvas/>

https://arachova.tripod.com/Photo_pinakes_1.htm

Επιμέλεια: Σιάσιου Μαρία ΠΕ03

Εικόνα 12: Αράχωβα 1843 -E. REY